

Received date; Nisan 2019

İlker USTA^a

AHŞABIN İŞLENMESİ VE BİR FAYDAYA DÖNÜŞTÜRÜLMESİ İÇİN GERÇEKLEŞTİRİLEN ÖZGÜN BİR FAALİYET OLARAK MARANGOZLUK

ÖZ

Bu yazı, Türkçe'ye girmiş yabancı bir sözcük olan “marangoz” ve dolayısıyla “marangozluk” kelimelerinin kökeni ile gerçek anlamı hakkında yeterli bilginin olmaması sebebiyle, “marangoz” ve “marangozluk” konusuna bir açıklık getirebilmek amacıyla hazırlanmıştır. Ayrıca, kültürlerarası etkileşim aracı olan ahşabın “Değerli bir Nesne” olarak kabul edilip özümsemesi bağlamında, ahşapsever yaklaşım esas alınarak gerçekleştirilen bu araştırmada, marangozluk ile mühendislik arasındaki olası bağdaştırmaya yönelik açıklamalar yapılmıştır. Bu perspektifte, belki çok belki az herkes tarafından biliniyordur ama şurası kesin ki, ahşap, sürdürülebilir ormancılık yaklaşımıyla yetiştirilen ağaçlardan elde edilen kaynağı yenilenebilir tükenmez bir doğal malzeme olup varlığıyla ve sahip olduğu malzeme özellikleriyle, insanlığın başlangıcından beri çok yönlülüğü ve işlevselliği ile hayatın devamlılığı için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Bu noktada, ahşabın işlenerek bir faydaya dönüştürülmesi, esasen bir marangozluk faaliyeti olup ahşap hakkında bilgili ve ahşabın işlenmesi konusunda becerikli marangozlarca gerçekleştirilmektedir. Bu çıkarsama uyarınca, insanlığa hizmet etme anlayışıyla ahşapsever yaklaşımı merkezine yerleştiren marangozluk, planlama ve organizasyon odaklı çalışma prensibiyle bir mühendislik faaliyetidir ve sanatsal bakış açısıyla gerçekleştirilen tasarım ve uygulama süreçleri ile sanatla iç içedir.

Anahtar Kelimeler: Ahşap, Kültürlerarası Etkileşim, Etimoloji, Marangozluk, Ahşapsever Yaklaşım.

CARPENTRY AS A PARTICULAR ACTIVITY FOR PROCESSING WOOD AND CONVERTING WOOD INTO A BENEFIT

ABSTRACT

This article is prepared in order to clarify the words “carpenter” and “carpentry” due to the lack of sufficient information about the origin and meaning of the words “carpenter” and “carpentry” which are both foreign words in Turkish language. In addition, explanations for possible reconciliation between carpentry and engineering are made with scientific review in this research that is prepared on the basis of woodlover approach, in the context of the acceptance and internalization of wood, which is an intercultural interaction tool, as “A Valuable Object”. In this perspective, maybe too little or a tad more is known by everyone, but there is no doubt that wood is an endless renewable natural material derived from trees grown with a sustainable forestry approach and has an indispensable importance for the continuity of life with its versatility and functionality since the beginning of humanity with its existence and material properties. At this point, the processing of wood into a utility is essentially a carpentry activity and is carried out by carpenters who are both knowledgeable in wood and skilled in the processing of wood. According to this inference, carpentry, which places the woodlover approach at its

^a Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaçşileri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

centre with the conception of serving humanity, is an engineering activity in terms of its planning and organization-oriented working principle, and it is intertwined with art due to design and implementation processes carried out from an artistic point of view.

Keywords: Wood, Intercultural Interaction, Etymology, Carpentry, Woodlover Approach.

GİRİŞ

Ahşap, ihtiyaçların karşılanması ve gereksinimlerin giderilmesi bağlamında, sürdürülebilir ormancılık yaklaşımıyla yetiştirilen ağaçlardan temin edilen kaynağı yenilenebilir bir doğal malzeme olup dünya kurulduğundan beri doğrudan kendisi veya dolaylı olarak başka malzemelerle birlikte tüm insanlara hizmet eden seçkin bir malzemedir (Usta, 2017: 8-14). Böylesine çok yönlü ve işlevsel bir malzeme olmasına rağmen, Usta (2018: 94-100) tarafından vurgulandığı gibi, ahşabın anatomik yapısı ile kimyasal bileşimi ve fiziksel özellikleri ile mekanik özellikleri kapsamında öz varlığının mevcudiyetini belirten bilginin nihai sınırına henüz ulaşılammıştır. Bunu başkaca söylemek gerekirse, doğal ve organik bir malzeme olan ahşabın nasıl bir varlık olduğuna ilişkin keşif henüz bitmemiştir. Diğer bir söyleyişle, günümüze dek günlük hayatın olağan akışı içerisinde bir eşya veya bir araç-gereç veyahut bir uygulama olarak çeşitli ürün tiplerini bağlamında, çok yönlülüğü ve işlevselliği ile her ne kadar ahşaba epeyce aşina olunsada ahşabın bütün özellikleri dünden bugüne tümüyle açığa çıkarılmış değildir. Dolayısıyla, tarih boyunca vazgeçilmez bir tutku ile kullanılan çok yönlü ve işlevsel bir malzeme olarak, ahşabın kullanılma amaçları ve kullanım yerleri itibarıyla olası muhtemel kullanışlılık boyutu henüz bütünüyle keşfedilmemiştir. Bu şaşırtıcı değildir, çünkü doğanın bir yansıması mahiyetinde ağaçlardan elde edilen ahşaptan imal edilmiş sonsuz sayıdaki ürünlerden hayatın ayrılmaz bir parçası olarak istifade eden insanların, yaratıcı ve yenilikçi yaklaşımla birlikte organik yaşam tarzını pekiştirici bir varlık olan ahşap ile tecezzi kabul etmez bir bütünlük içinde yaşadığı göz önüne alındığında, sonsuz bir süreç olarak insanlık tarihinin başlangıcından beri süregelen keşif, doğal bir malzeme olarak ve değerli bir varlık olarak ahşabın incelenmesi çerçevesinde devam etmektedir.

Şurası kesin ki, ağaçlardan elde edilen doğal ve organik bir malzeme olan ahşap ile ahşabın işlenip şekillendirilerek bir faydaya dönüştürülmesi hedefiyle gerçekleştirilen iş ve işlemleri içeren marangozluk olgusu, bilim ve bilimsel inceleme penceresinden bakılarak etraflıca düşünmeyi ve derince değerlendirmeyi gerektirmektedir. Buna göre; bilim, karanlık bir yüzeye sıçramış ışık hüzmeleri gibi, şeritler halinde karanlık yüzeyin üzerine düşerek karanlığı aydınlatan ve gölgeli yüzeyleri de berraklaştıran bir parıltı olduğu için, üzerinde çalışılan konunun açık ve karanlık alanlarında var olan ayrıntıları ortaya çıkaran doğasıyla gerçeği bulmaya yönelik düşünsel ve eylemsel bir süreç olduğundan, cevaplandırılmayı bekleyen bir sorunun çözümlenmesinde ve açıklanması gereken sorulara ilişkin detayların açığa çıkarılmasında, bilimsel inceleme elzem bir gereklilik olarak kendini göstermektedir. Dolayısıyla, bu yazıda, marangozluk ve mühendislik kavramlarının disiplinlerarası ilişkilendirme perspektifinde birbirleriyle bağdaştırılması konusu, bir araştırma probleminin kapsamlı ve derinlemesine incelenmesinde ayrıntıların daha iyi görünmesi için bir çıkış yolu sağlayan bilimsel inceleme ilkelerine göre değerlendirilmiştir.

İnsanlık tarihi boyunca, birbirleriyle kültürel alışveriş içerisinde bulunan toplumların doğrudan veya dolaylı olarak birbirlerini etkiledikleri hususu göz önüne alındığında, diller arasındaki kelime alışverişleri ile dil etkileşimi de kaçınılmaz bir gerçeklik olarak ortadadır. Esasen, medeniyetin gelişip yaygınlaşması sürecinde, bilim ve teknoloji ile sanat ve edebiyat mahiyetinde bir dilden öbürüne giren ve yeryüzünde uygarlığın ilerlemesiyle kendini gösteren küreselleşmeye istinaden hasbelkader veya taammüden konuşma diline de yansarak apaçık gün yüzüne çıkan bu durum, kültürlerarası iletişim-etkileşim bağlamında evrensel bir olgudur. Öyle ki, kendine özgü gelenekleri ve görenekleri ile yaşam biçimi ve dünya görüşü olan bir toplumun dilinde, iletişim halinde olunan diğer toplumlardan

etkilenme durumuna göre gerçekleşen kültür aktarımı neticesinde, başka toplumların kullandığı kelimeler, yazılışı ve okunuşu itibarıyla aynı anlamda ve/veya yazılışı ve okunuşu uyarlanmak suretiyle anlamı evrilerek farklı anlam(lar)da yer alabilmektedir. Buna göre, başka dillerden kelime ikame etmek, kültürlerarası iletişim ve etkileşim sürecinin olağan bir neticesi olup mevcut dile aktarılan kelimelerin kökenleri ve anlamları ile dil ve kültür ilişkilendirmesi çerçevesinde zamanla nasıl değiştiği, etimoloji (etymology) alanının odağında konuşlanmış bir inceleme konusudur.

Bu noktada, yabancı dillerden veya diğer Türk lehçelerinden dilimize girmiş birçok kelimenin etimolojik incelemesinin yapıldığı, halihazırdaki anlamlarıyla ifade gücü ve anlatım yeterliliği ile dili güçlendirmeye ve zenginleştirmeye yönelik etkilerinin araştırıldığı görülürken, Türkçe dilbilgisi kuralları açısından bakıldığında yabancı bir kelime olduğu anlaşılan “marangoz” kelimesinin kökeni ve anlamı ile dilimize aktarılması süreci hakkında geniş kapsamlı ve ayrıntılı bir irdelemeyi içeren etimolojik bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Bundan ötürü, bu monografik yazının temel gayesi; sürdürülebilir ormancılık yaklaşımıyla yetiştirilen ağaçlardan elde edilen kaynağı yenilenebilir doğal ve organik bir malzeme olan, lifli ve gözenekli yapısıyla kolay işlenebilen, dokusuyla güzel ve estetik bir duruş sergileyen, anatomik yapısı ile kimyasal bileşimi ve fiziksel özellikleri ile mekanik özellikleri itibarıyla çok yönlü ve işlevsel bir malzeme olarak öne çıkan, tek başına veya başka malzemelerle birlikte kullanılmak suretiyle oluşturulan bir eşya veya bir araç-gereç veyahut bir uygulama hüviyetiyle günlük hayatın olağan akışı içerisinde ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanmasında ve gereksinimlerin giderilmesinde doğrudan veya dolaylı olarak insanlara faydalar sağlayan, medeniyetin gelişip yaygınlaşmasına büyük katkıda bulunan ahşabın gereğine uygun şekilde işlenmesi ve bir faydaya dönüştürülmesi perspektifinde özgün faaliyetler yürüten bir mesleği tanımlayan içselliğiyle dilimize girmiş yabancı bir kelime olan “marangozluk” ifadesinin olağan pekiştiricisi durumundaki “marangoz” kelimesinin özünde taşıdığı ana temayı ortaya çıkararak bunu olabildiğince geniş biçimde izah etmektir. Zira, bilgiye dayalı beceri ve yetkinlik eşliğinde ahşabı işleyerek bir faydaya dönüştüren ve insanlık tarihi boyunca hep var olan bir meslek olarak “marangozluk” faaliyetleri incelendiğinde, marangozların itina ile sarf ettikleri emek nazarında, kendi içinde derin anlamlar ifade eden çok sayıda irili ufaklı çabaları takdirle ve tebrikle karşılamak gerekir. Bu noktada, dilimize yerleşmiş olan “marangoz” kelimesinin doğasında yer alan kavramları tespit etmek, ahşabın işlenmesi ve bir faydaya dönüştürülmesi için icra edilen eylemler bakımından, marangozluğun özünün anlaşılmasını sağlayacaktır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, köken ve anlam bakımından “marangoz” kelimesinin sağlam bir zemine oturtulmuş bilgilerle açıklığa kavuşturulması için, bu kelimenin ansiklopedik lügat içinde nasıl açıklandığının veya tanımlandığının tespit edilerek bir ön değerlendirmesi yapılmıştır. Bu ön değerlendirmeye göre; Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi’sinde “M” maddesinin yer aldığı 1990 yılı baskısının sekizinci cildinde, “marangoz” kelimesinin İtalyanca “marangone” sözcüğünden geldiği belirtilerek, ağaç işleriyle uğraşan ve ağaçtan çeşitli eşyalar yapan sanatkarın marangoz olduğu açıklanmış, marangozun mesleği ise “marangozluk” kelimesiyle gösterilmiştir. İsmet Zeki Eyuboğlu tarafından 1991 yılında yayımlanan “Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü” incelendiğinde, “marangoz” kelimesinin İtalyanca “marangone” kelimesinden geldiğine vurgu yapılarak, ağaç işleri yapan kimse manasında kullanılan “marangoz” kelimesinin Anadolu Türkçe’sine İtalyan alışverişçiler aracılığıyla geçtiği belirtilmiştir. Önemli bir ansiklopedist ve sözlükçü olan Şemseddin Sami (1850-1904) tarafından 1900 yılında Osmanlıca hazırlanan, Raşit Gündoğdu ve Niyazi Adıgüzel ile Ebul Faruk Ünal tarafından 2014 yılında Latin harfleriyle yayımlanan Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat olan “Kamus-ı Türki” çerçevesinde bir inceleme yapıldığında da yukarıdaki açıklamalara benzer şekilde tanımlamalarla karşılaşmış, “marangoz” kelimesi için İtalyanca “marangone” kelimesine gönderme yapılarak, tahta işleri yapan sanatkar anlamında “marangoz” kelimesinin kullanıldığı ve “marangozluk” kelimesinin de

zarif bir sanat olarak marangoz işi anlamına karşılık geldiğinin söylendiği görülmüştür. Hasan Eren tarafından 1999 yılında yayımlanan “Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü” incelendiğinde ise, Venedikçe adlandırılmasıyla eski kaynaklarda İtalyanca olarak “marangoz” biçiminde geçen ve ağaç işleriyle uğraşan usta için kullanılan “marangoz” kelimesinin “marangos” şeklinde de yazılabildiğine dikkat çekilmiş ve Christos Tzitzilis’in 1987 yılında yayımladığı “Griechische Lehnwörter im Türkischen mit besonderer Berücksichtigung der anatolischen Dialekte” “Anadolu Ağızları Dikkate Alınarak Türkçe’deki Rumca Kelimeler” konusundaki çalışmasına atfen, Türkçe “marangoz” biçiminin Rumca’dan alındığının anlaşıldığı açıklanmıştır. Sevan Nişanyan tarafından “Sözlerin Soyağacı” künyesiyle 2012 yılında yayımlanan “Çağdaş Türkçe’nin Etimolojik Sözlüğü” de “marangoz” kelimesinin seslendirilişiyle ilgili olarak, Robert Dankoff tarafından yazılan ve 2004 yılında Semih Tezcan tarafından Türkçe’ye çevrilen “Evliya Çelebi Seyahatnamesi Okuma Sözlüğü” temelinde, onyedinci yüzyılın önde gelen gezginlerden biri olan ve gezerek gördüklerini ‘Seyahatname’ adlı eserinde toplayan Evliya Çelebi (1611-1682)’nin gemide ahşap işçisi olarak çalışan kimse için “marankoz” kelimesini kullandığına işaret edilmiştir. Türk Dil Kurumu tarafından 2011 yılında yayımlanan Türkçe Sözlük’de, “marangozluk” kelimesi, marangozun işi ve zanaatı şeklinde tanımlanırken, “marangoz” sözcüğünün Rumca bir kelime olduğu vurgulanarak, ağaç işleriyle uğraşan ve ağaçtan çeşitli eşyalar yapan ustanın “marangoz” olarak adlandırıldığı açıklanmış, marangozluğun öğrenimle birlikte deneyim, beceri ve ustalık gerektiren bir iş manasında zanaat mahiyetinde yapıldığı ifadelendirilmiştir.

Buradan hareketle, bir meslek adı olarak dilimize giren “marangozluk” kelimesiyle bütünleşik halde bulunan “marangoz” kelimesinin özgün içeriğinin, kelime türetme ve anlam karşılama olgusuna göre değerlendirilerek, başlı başına ayrı ve önemli bir konu olarak incelenmesi gerektiği açıktır. Bu bağlamda, “marangoz” kelimesinin olası etimolojik incelemelerine ışık tutmak amacıyla kolayca anlaşılabilir bir üslupla kaleme alınan bu inceleme yazısında; Albert Sydney Hornby (1898-1978) tarafından hazırlanarak 1948 yılında birinci baskısı çıkarılan ve Anthony Paul Cowie editörlüğünde geliştirilerek 1989 yılında dördüncü baskısı yayımlanan “Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English” ile Sina Kabağaç ve Erdal Alova tarafından 1995 yılında yayımlanan “Latince-Türkçe Sözlük” ve Ferit Develioğlu tarafından 2013 yılında yayımlanan “Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat” odağında, “marangoz” kelimesi ile tutarlı ilişkilendirmeler yapmaya olanak sağlayacak sözlüksel bilgilere erişilmek suretiyle, “marangoz” kelimesinin muhtemel kökeni ve içerdiği anlamlar dizgesi hakkında isabetli bir öngörü yapılmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Bütüncül bir bakışla konu hakkında bir kanaate ulaşabilmek için gerekli olan bilginin temin edilmesinde, yukarıda bahsedilen kaynaklar mahiyetinde, FONO Yayınları tarafından “İtalyanca Büyük Sözlük” künyesiyle 2008 yılında yayımlanan “İtalyanca-Türkçe Sözlük” içerisinde, “marangone” sözcüğünün yerine “carpentiere” kelimesiyle “marangoz” tanımlamasının yapıldığı tespit edildiğinden, Nicola Zingarelli tarafından 1935 yılında yayımlanan İtalyan Dili Sözlüğü olan “Vocabolario Della Lingua Italiana” incelenerek “marangone” kelimesinin özgün karşılığına ulaşılmaya çalışılmış ve “marangone” kelimesinin bir araya gelerek birleşme veya birleşmek manasına karşılık gelen “mergoglione” kelimesine atıf yapılarak “mergus” ve “palombaro” kelimelerinin yanı sıra “maestro” ile “legnaiuolo” ve “falegname” kelimeleri mahiyetinde bir anlamının olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, “marangone” kelimesinin içerdiği kelimelerden biri olan “mergus” kelimesiyle suya dalarak tırtıklı ve kancalı gagasıyla balık avlayan bir çeşit deniz kuşu olarak tarakdiş veya karabatak için bir tanımlamanın mevcut olduğu görülürken, “palombaro” kelimesinin donanımlı halde derinliklere dalmak suretiyle uzun süre suyun içerisinde kalabilen kimse olarak dalgıç anlamında kullanıldığı görülmüş, “maestro” kelimesinin de bir şeyi gereğince öğrenerek ona dair uygulamaları kendi başına yapabilen kimse olarak usta anlamında kullanıldığı görülmüştür. Bunlarla birlikte,

“legnaiuolo” ve “falegname” kelimelerinin de “lignarus” kelimesine atfen, ağaç işleri yapan ve ahşabı ustaca işleyen kişi olarak marangoz anlamında kullanıldığı görülmüştür. Benzer şekilde, Roger Bradley Ulrich tarafından 2008 yılında yayımlanan ve Roma dönemindeki ahşap işlemeciliği bağlamında marangozluğa ilişkin Latince sözcükler itibarıyla açıklamalı olarak tanımlanmış terimlerden oluşan geniş bir sözlük içeren “Roman Woodworking” adlı kitapta 270-351 sayfaları arasında açıklanan bilgilere göre, ağaç işleriyle uğraşan meziyetli bir kişi olan marangoz için Latince’de “lignarius” kelimesiyle bir tanımlamanın yapıldığı belirlenmiş, ahşabı ustaca işleyip şekillendirmeyi esas alan marangozluk faaliyetinin ise “arsfabrilis” kelimesiyle ifadelendirildiği görülmüştür. Ancak, bu irdeleme ile “marangoz” ve “marangozluk” kelimelerinin kökeni ve manası hakkında konunun açıklığa kavuşmasına yardımcı olacak bütün bilgilere erişilememiştir. Dolayısıyla, Türk Dil Kurumu’nun 2011 yılında yayımladığı “Türkçe Sözlük” nazarında “marangoz” sözcüğünün Rumca bir kelime olduğuna işaret edildiğine atfen, sözcükler ve kavramlar itibarıyla, İtalyanca önceliğinde diğer dillerde olduğu gibi, Rumca’dan Latince’ye geçmiş kelimelerin varlığı göz önünde bulundurularak, “Latince-Türkçe Sözlük” taranmak suretiyle “marangoz” kelimesi ile ilgili ipuçlarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Buna göre, “Latince-Türkçe Sözlük” incelendiğinde, “lignarius” kelimesinin “marangoz” anlamında kullanıldığı görülmüş, özünün “marangon” ifadesine dayandığı rivayet edilen “marangoz” kelimesinin anlam kayması ya da sözcük kayması yordamıyla türetilmiş bir isim olduğu öngörüsü yapılarak, bu kelimeye altlık oluşturabilecek birleşik kelime kurgusu mevcut sözlük dahilinde irdelenmiştir. Şöyle ki, “marangoz” kelimesinin muhtemelen “mar + angoz” olarak iki farklı sözcükten meydana getirildiği savıyla yapılan tarama neticesinde; “marr-a-ae” ve “angust-o-are” kelimeleri tespit edilmiş olup “marr” ve “marra” ile “marrae” sözcüklerini içeren “marr-a-ae” kelimesinin bir tür çapa anlamında kullanılan dişil bir isim olduğu, “angust” ve “angusto” ile “angustare” sözcüklerini içeren “angust-o-are” kelimesinin ise, daraltmak manasında kullanılan geçişsiz bir fiil olduğu görülmüştür. Buna göre, Türkçe’de yer alan “marangoz” kelimesinin “marr” ve “angust” sözcüklerinin “marr + angust” şeklinde bir araya getirilmesiyle oluşturulan Latince kökene sahip türetilmiş bir birleşik kelime olduğu değerlendirilmiş ve “marrangust” ifadesinin ses düşmesinden ötürü dilimize “marangoz” biçiminde girdiği düşünülmüştür.

Bu noktada, “marr” ve “angust” sözcüklerinin Latince’den İngilizce’ye yansıması “Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English” sözlüğünde aranmış, “marr” kelimesinin sözlükte “mar-rr” formuyla “mar” ve “marr” şeklinde yazılabilen geçişli bir fiil olarak yer aldığı fakat “angust” kelimesinin ise İngilizce sözlükte yer almadığı görülmüş, “marr” normuyla birlikte “mar” kelimesinin İngilizce’de örselemek ve yontmak anlamlarına karşılık geldiği belirlenmiştir. Bunun ardından, kültürlerarası iletişim ve etkileşim perspektifinde, “marangozluk” kelimesi ile ilişkilendirmeler yapmaya olanak sağlayacak Osmanlıca sözcüklere erişilebilmek adına, “Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat” incelenmiş, geçme veya bir yandan girip öte yandan çıkma eylemini tanımlayan bir kelime olarak “marr” kelimesiyle karşılaşılmıştır. Dolayısıyla, Latince’de çapa demek olan ve çapalama veya eşeleme faaliyetini bünyesinde barındıran “marr” kelimesinin, Türkçe’de toprağı kabartmak ve işlemek için kullanılan ağaç saplı demir kazı aracı olan çapayla eşlendirilebileceği göz önüne alındığında, “marr” kelimesinin Osmanlıca’da bir taraftan diğer tarafa geçip gitme anlamında kullanılırken, İngilizce’de bir şeyi örseleyerek yıpratma veya yontma manasında kullanılması nedeniyle, bu sözcüğün iletişime dayalı etkileşimlerle farklı dillerde eşdeğer anlamlar ihtiva eden bir içsellığe sahip olduğu ve söz konusu dillerin “marr” kelimesi çerçevesinde birbirleriyle tutarlı bir bağıntı içinde bulunduğu değerlendirilmiştir. Öte yandan, Latince’de daraltmak anlamında kullanılan “angust-o-ere” kelimesinin bir bileşeni olarak “angust” kelimesinin, tümdengelim kuramına göre yorumlandığında, bir şeyin uygun hale getirilmesi için gerekli olan düzenleme ve uyarılama anlamında bir temaya sahip olduğu değerlendirilmiş, “marr + angust” kurgulamasıyla Türkçe’ye “marangoz” olarak evrilmiş bu kelimenin içerdiği anlamın, ağaçlardan temin edilen doğal ve organik bir malzeme olan ahşabı çeşitli kullanım amaçları için işleyip şekillendirmesi ile ilgili gerçekleştirdiği iş ve işlemler itibarıyla, “marangoz” olarak adlandırılan ustanın yaptığı işle birebir örtüştüğü görülmüştür.

Ayrıca, öz itibarıyla durum tabanlı bir çıkarsama yapıldığında, Latince'deki "lignarius" ve İtalyanca'daki "carpentiere" örneklerinde olduğu gibi, Türkçe'de "marangoz" şeklinde özümşenerek yazılışıyla ve seslendirilişle yıllardır aynı biçimde korunmuş olan "marangoz" ifadesinin, ahşabı işleme ve şekillendirme suretiyle bir faydaya dönüştürülmesine ilişkin tutum ve davranışlar ile duygu ve düşünceler itibarıyla toplumların kendi algılarına göre ortaya koydukları yorumlayıcı bakışa istinaden konuşma diline uyarlandığı anlaşılmaktadır. Bu noktada, "marangoz" kelimesine karşılık gelen İngilizce, Almanca, Fransızca, İspanyolca ve Farsça dillerindeki sözcüklerle ilgili olarak yapılan inceleme sonucunda; Resuhi Akdikmen tarafından 1994 yılında yayımlanan İngilizce-Türkçe Sözlük'te "carpenter", Karl Steuerwald tarafından 1972 yılında yayımlanan Türkçe-Almanca Sözlük'te "Schreiner", Tahsin Saraç tarafından 1976 yılında yayımlanan Fransızca-Türkçe Sözlük'te "menuisier", FONO Yayınları tarafından 2002 yılında yayımlanan İspanyolca-Türkçe Sözlük'te "carpintero" ve Mehmet Kanar tarafından 2008 yılında yayımlanan Farsça-Türkçe Sözlük'te "neccar" biçiminde bir anlamlandırmanın yapıldığı görülmüştür. Benzer şekilde, marangozun yaptığı işin mesleki adına karşılık gelen Türkçe'deki "marangozluk" ifadesinin de toplumların kendi dillerinde "marangoz" için kullandıkları sözcükle bağlantılı şekilde dillendirildiği belirlenmiştir. Buna göre, Türkçe'de "marangozluk" biçiminde yazılan mesleki adlandırmanın; Latince'de "arsfabrilis", İtalyanca'da "carpenteria", İngilizce'de "carpentry", Almanca'da "tischlerhandwerk", Fransızca'da "menuiserie", İspanyolca'da "carpinteria" ve Farsça'da "neccari" biçiminde olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, bu konu, evrensel boyutlu içselliğiyle diğer diller bakımından da ele alınarak araştırılıp değerlendirilebilir.

Farklı dilleri konuşan toplumların geçmişten bugüne diğer toplumlarla olan kültürel ilişkileri incelendiğinde, ahşabı işleyerek ondan bir şeyler yapan marangozun ve mesleki bir faaliyet olarak marangozluğun yazılış ve söyleniş itibarıyla tüm toplumlar nezdinde her zaman hatırı sayılır bir yerde bulunduğu söylenebilir. Bunu İngilizce örneğiyle açıklamak gerekirse; "Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English" sözlüğünde, "carpenter" şeklinde adlandırılan marangoz kelimesinin, filoloji alanında toplanan bilgiler bağlamında tarihsel ilkeler üzerine kurularak ekleri ve kaynakçasıyla yenilenmek suretiyle James Augustus Henry Murray yönetiminde Henry Bradley ve William Alexander Craigie ile Charles Talbot Onions tarafından oluşturulan bir İngilizce ansiklopedik sözlük olan Oxford İngilizce Sözlüğü'nde, "C" maddesinin yer aldığı 1978 yılı baskısının ikinci cildinde verilen bilgiye göre, "carpunter" ile "carpentour" ve "carpynter" ile "carpinter" formlarıyla onbirinci yüzyıldan Anglo-Norman kökenli Eski Fransızca bir sözcük olarak Güney Fransa ile İtalya ve İspanya'da konuşulan yöresel Latin kökenli bir dil durumundaki Provensal dilinde "carpentier" veya Fransızca söylenişle "charpentier" kelimesine dayandığı ve Latince'de iki tekerlekli üstü örtülü araba manasına gelen Galya menşeli bir sözcük olan "carpentum" kelimesi nazarında bu taşıtı imal eden sanatçı anlamında kullanılan "carpentarius" kelimesiyle ilişkili olduğu açıklanmıştır. Bu bilgilendirmeye ilaveten, "carpenter" kelimesine karşılık gelen "marangoz" ifadesiyle, hem ahşap hakkında bilgili hem de ahşabın işlenmesi ve şekillendirilmesi konusunda becerikli olan zanaatkar kimsenin kastedildiği belirtilmiş, "carpentership" ve "carpentaria" yazılışlarıyla "carpentry" kelimesinin karşılığı olan "marangozluk" ifadesinin ise, hassasiyetle ve titizlikle ahşabı işleyip şekillendirmek suretiyle mevcut bileşenleri mekanik olarak başarıyla bir araya getirmeyi esas alan içten bir çaba olarak marangozun sanatı veya marangozun mesleği demek olduğu açıklanmıştır. Ayrıca, "carpentage" ve "carpentare" sözcüklerinin türetilmesine temel teşkil eden özneliğiyle Ortaçağ Latince'sinden İngilizce'ye aktarılmış bir kelime olan "carpent" kelimesinin ihtiva ettiği mana derinliğinde, bir durumu tüm detaylarıyla gözden geçirme ve olası sorunları çözme yeteneğini tanımlama mahiyetinde ince düşünmeyi vurgulayan bir olgu olarak "marangoz gibi ölçüp biçmek ve yapmak" ile "marangozluk yaparak bir araya getirmek ve inşa etmek" deyimlerinin nadiren kullanılıyor olsa da konuşma dilindeki varlığına işaret edilmiştir. Öte yandan, Oxford İngilizce Sözlüğü'nden edinilen ek bilgiye göre, "carpenter" sözcüğüyle ifadelendirilen "marangoz" kelimesi, ahşaptan yapılmış bir geminin gövdesi ile gemideki bütün ahşap kısımları alet edevatıyla tam teşekküllü olarak sürekli denetleyerek bunların

bakım ve onarımını yapmakla görevli kişi için kullanılan eski bir denizcilik terimi olup yardımlaşma ve dayanışma prensibine göre gemide yürütülen bu marangozluk faaliyeti diğer çalışanlarla uyumlu bir ekip çalışmasını içermektedir. Dolayısıyla, Latince-Türkçe Sözlük’de geçişli bir fiil olan “carp-o-ere-si-tum” sözcüğünün toplamak, derlemek, koparmak, biçmek, yolmak, bükmek, taramak, çağırarak, yıpratmak, aşındırmak, parçalara/bölemlere ayırmak, yola koyulmak ve yola çıkmak anlamlarına karşılık geldiği göz önüne alındığında, İngilizce’de “carpentry” kelimesiyle tanımlanan marangozluğun, marangozun işi ve mesleği olarak ahşabın işlenmesi ve bir faydaya dönüştürülmesi odağında, üzerinde tartışmayı gerektirmeyecek kadar her zaman geçerli nesnel bir olgu olarak her toplumda ve her çağda görülen değişmez bir evrensel değer genellemesini yapmaya uygun olduğu söylenebilir.

Buna göre, “marangoz” ifadesiyle ilintili olan “marangozluk” kavramına ilişkin olarak yukarıda yapılan açıklamalar ışığında, “marangozluk” ve “mühendislik” ilişkilendirmesi, marangozluk faaliyetleri ile mühendislik ilkelerinin ortak bir paydada buluşturulması bakımından çok özel bir anlam ifade etmektedir. Bu bağlamda, genel anlamda herkesçe bilinen ve söylendiğinde kendine özgü ifadeselliğiyle evrensel bir çaba olmayı kendi içinde barındıran “mühendislik” olgusunun özünde var olan “mühendis” kelimesinin, Ferit Develioğlu tarafından 2013 yılında yayımlanan Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat’de Arapça kökenli bir sözcük olarak “hendese” (geometri) kelimesinden uyarlanarak geometri bilen kişi anlamına geldiği belirtilirken, Türk Dil Kurumu’nun 2011 yılında yayımladığı Türkçe Sözlük’de insanların her türlü ihtiyacını karşılamaya dayalı (yol, köprü, bina gibi) bayındırlık, (tarım, beslenme gibi) gıda, (fizik, kimya, biyoloji, elektrik, elektronik gibi) fen, (uçak, otomobil, motor, iş makineleri gibi) teknik ve sosyal alanlarda uzmanlaşmış ve belli bir eğitim görmüş kimse için kullanılan bir sözcük olduğu hususunun açıklandığı göz önüne alındığında; bir problemi tanımlayarak en iyi seçenikle çözümlenmesi için gereken önermeyi metodik yaklaşımlara dayalı bir taslak ile belirlemek suretiyle çözüme yönelik iş ve işlemler çerçevesinde tüm süreci kurgulayıp yöneten ve değerlendiren mühendislerce gerçekleştirilen mühendislik faaliyetlerinin, mantık ve muhakeme ile tasarım ve programlama içeren planlama ve organizasyon eşliğinde geniş kapsamlı bütünleşik eylemlerden oluştuğu aşikardır. Bütün bu söylenenler açısından bakıldığında, ahşabın işlenerek bir faydaya dönüştürülmesi odağında bir meslek olan marangozluğun mühendislik ilkelerine uygun tutum ve davranışlar içeren bir özgünlükte olduğu katıksız bir gerçeklik olarak ortadadır.

Böylesi bir ilişkilendirme içerisinde pekiştirici bir takdim yapmak gerekirse, Skempton ve diğerleri (2002: 717-729) tarafından açıklandığı üzere, bir İngiliz marangoz olan Thomas Tredgold (1788-1829), marangozluk deneyimlerinden hareketle marangozluğa ve malzemelerin dayanıklılığına ilişkin kitapları inceleyerek 1820 yılında İngilizce olarak yayımladığı “Elementary Principles of Carpentry” “Marangozluğun Temel İlkeleri” adlı kitap, mühendislik prensiplerine göre hazırlanmış ilk marangozluk kitabı olup “ahşap mühendisliği el kitabı” içselliğiyle çok değerlidir. Bu çerçevede, İngiltere’nin ilk ahşap mühendisi olarak tanımlanan Thomas Tredgold, tüm yönleriyle ahşabı kucaklayan bu çalışmasıyla ustaca ele aldığı teknik konular eşliğinde, marangozluk mesleğinin ahşabın mekanik özellikleri önceliğinde mühendislik prensiplerini kapsadığını göstermiş, tanımlayıcı geometri önermeleriyle yapı bileşenlerinin kurgulanışı bakımından bir tasarım felsefesi sunmuştur.

Bu perspektifte denilebilir ki, marangozluk; ahşapsever yaklaşım ile ahşap malzeme bilgisine dayalı geniş bir bakış açısıyla yeniliği ve yaratıcılığı merkezine alan insani bir çaba olup ahşabı işleyip şekillendirmek suretiyle ihtiyaçların karşılanması ve gereksinimlerin giderilmesi amacıyla çeşitli tiplmelerde eşyalar ile araç-gereçlerin ve uygulamaların açığa çıkarılmasını sağlayan marangozlar tarafından gerçekleştirilen önemli bir mesleki faaliyettir. Ayrıca, ahşabın belirli bir amaçla işlenmesi ve şekillendirilmesi için gereken etkinliklerin, malzeme bilgisine ilaveten planlama ve organizasyon içeren bir süreç dahilinde yapılması, marangozluğun bir mühendislik faaliyeti kapsamında değerlendirilmesini sağlamaktadır. Öte yandan, her ne kadar bu araştırmanın başlangıç noktası, marangozluk ile mühendislik bağdaştırmasını yapmak olsa da, bir ahşap eşya veya bir ahşap araç-

gereç ya da bir ahşap uygulama için biçim ve ölçülerin, tıpkı bir sanat yapıtında olduğu gibi, güzellik ve estetik bakımından birbiriyle ayrılmaz bir bütün oluşturması gerektiğinden, hayal gücünün eşliğinde yaratıcı ve yenilikçi bir çabayla tasarlanıp imal edilen ahşap ürünlerin, duyguları ve düşünceleri özünde barındıran sanatsal bir bakış açısıyla açığa çıkarıldığı göz önüne alındığında, marangozluğun tasarım ve uygulama odağında sanat ile ahenkli bir bütünlük içerisinde olduğu, her zaman geçerli mutlak bir doğru ve hakikat olarak açıklıkla söylenebilir.

SONUÇ

Bu çalışmada, doğal ve organik bir malzeme olan ahşabın işlenerek bir fayda sağlamasını esas alan marangozluk mesleği ile mühendislik ilişkilendirmesi, “marangoz” kelimesinin özünde taşıdığı anlam bağlamında neden-sonuç kuramına göre tanıtılmıştır.

Araştırma neticesinde, sözlüksel kaynaklardan yararlanılarak derlenen bilgilerle varılan kanaate göre, dilimize girmiş yabancı bir sözcük olan “marangoz” kelimesinin Latince’deki “marr” ve “angust” sözcüklerinin “marr + angust” biçiminde bir araya getirilmesine istinaden göçüşme olarak tanımlanan metatez yoluyla türediği düşünülmüş, elde edilen sözlüksel bilginin neden-sonuç ilişkilendirmesini pekiştiren güçlü mevcudiyetiyle orantılı bir değerlendirme yapıldığında, “marangoz” kelimesinin Türkçe’de Latince söz varlığını içeren bir sözcük olduğu yargısına ulaşılmıştır. Buna göre, ahşabın işlenmesi ve bir faydaya dönüştürülmesi amacıyla yapılması gerekli faaliyetleri icra eden kişi için kullanılan “marangoz” kelimesi ve bir mesleki faaliyet olarak marangozun gerçekleştirdiği iş ve işlemlerden ötürü marangoz sözcüğüyle bütünleşik bir sözcük olan “marangozluk” kelimesi, Latince’den evrilerek Türkçe’ye geçen ve uzun zamandır Türkçe’de kullanılmakta olduğu için yabancılığını kaybederek dilimizde kanıksanmış bir kelime olup lifli ve gözenekli yapısıyla kolay işlenip şekillendirilebilen çok yönlü ve işlevsel bir malzeme olan ahşapla bağlantılı özel bir anlam ifade etmektedir. Öte yandan, bir eşya veya bir araç-gereç ya da bir uygulama olarak çeşitli ürün tiplerinin kurgulanması amacıyla, ahşabın işlenmesi ve şekillendirilmesi için gerçekleştirilen iş ve işlemler itibarıyla, geometri ve tasarım ile hesaplamalara dayalı bilgiye sahip olmak ve bu bilgiyi gereğince kullanabilmek düsturunun marangozluk faaliyetlerinde temel bir koşul olduğu hususu göz önüne alındığında, marangozluğun bir mühendislik faaliyeti olduğu ve güzellik olgusu ile estetik anlayışı esas alan imalat süreciyle sanatla ayrılmaz bir bütünlük içinde bulunduğu değerlendirilmiştir.

KAYNAKLAR

Akdikmen, R., (1994), Langenscheidt Büyük Sözlük: İngilizce-Türkçe, Ders Kitapları A.Ş., İstanbul

Develioğlu, F., (2013), Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydan Yayıncılık, Ankara.

Eren, H., (1999), Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, Bizim Büro Basımevi, Ankara.

Eyuboğlu, İ.Z., (1991), Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü, Sosyal Yayınlar, İstanbul.

FONO Yayınları, (2002), İspanyolca Modern Sözlük: İspanyolca-Türkçe Sözlük, Özal Matbaası, İstanbul.

FONO Yayınları, (2008), İtalyanca Büyük Sözlük: İtalyanca-Türkçe Sözlük, FONO Özel Öğretim Kurumları ve Yayın Dağıtım San. Ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul.

Hornby, A.S., (1989), Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English, (Editör: Anthony P. Cowie), Oxford University Press, Oxford.

Kabaağaç, S., Alovera, E., (1995), Latince-Türkçe Sözlük, Sosyal Yayınlar, İstanbul.

Kanar, M., (2008), Farsça-Türkçe Sözlük, Say Yayınları, İstanbul.

Meydan Larousse, (1990), Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Meydan Yayınevi, İstanbul.

Murray, J.A.H., Bradley, H., Craigie, W.A., Onions, C.T., (1978), The Oxford English Dictionary: Being a corrected re-issue with an introduction, supplement and bibliography of a New English Dictionary on historical principles founded mainly on the materials collected by the philological society, Oxford University Press at the Clarendon Press, Oxford.

Nişanyan, S., (2012), Sözlere Soyağacı: Çağdaş Türkçe'nin Etimolojik Sözlüğü, Everest Yayınları, İstanbul.

Sami, Ş., (2014), Kamus-ı Türki (Latin Harfleriyle Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat), (Hazırlayanlar: Raşit Gündoğdu, Niyazi Adıgüzel, Ebul Faruk Ünal), İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul.

Saraç, T., (1976), Fransızca-Türkçe Büyük Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Skempton, A.W., Chrimes, M.M., Cox, R.C., Cross-Rudkin, P.S.M., Rennison, R.W., Ruddock, E.C., (2012), A Biographical Dictionary of Civil Engineers in Great Britain and Ireland: 1500-1830, Thomas Telford Publishing, London.

Steuerwald, K., (1972), Türkçe-Almanca Sözlük, ABC Kitabevi, İstanbul.

Türk Dil Kurumu, (2011), Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Ulrich, R.B., (2008), Roman Woodworking, Yale University Press, New Haven.

Usta, İ., (2017), Ahşap Üzerine Betimlemeler: Kültürlerarası etkileşim aracı olan ahşabın "Değerli bir Nesne" olarak kabul edilip özümsemesi (Ahşap Sürdürülebilir ve Yenilenebilir Malzemedir), Yapı Dünyası, Mart/Nisan 2017 (252-253): 8-14.

Usta, İ., (2018), Depictions on Wood: Acceptation and Internalization of Wood, which is an intercultural interaction tool, as "A Valuable Object" (The Discovery of Wood is not Over Yet), The International Forest Products Congress [ORENKO 2018] (26-29 September 2018, Trabzon, Turkey), Proceedings Book: 94-100.

Zingarelli, N., (1935), Vocabolario Della Lingua Italiana, Casa Editrice Bietti, Milano.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Etimoloji>, E.Tar: 26.04.2017

https://tr.wikipedia.org/wiki/Evliya_Celebi, E.Tar: 26.04.2017

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts, E.Tar: 28.01.2019

<http://www.librarything.com/author/hornbyalbertsydney>, E.Tar: 28.01.2019